

En zo begon het...

Henk van der Lee

Er kwam een nieuwe jongen in de klas. September 1934; klas 2A van de Derde Vijf(-jarige HBS aan de Mauritskade te Amsterdam).

Hij droeg óók een korte broek, zodat je z'n stevige benen kon zien ('k had bijna in Numansdorps' dialect 'pôôte' geschreven).

En na schooltijd bleef hij ook hangen in de leslokalen van 'Offie', onze biologieleeraar (F.J.M. Offerijns), waar van alles te zien en te vragen was. En ik was toen (nog twaalf zijnde) al bijna een jaar NJNer. Zó ontstond het contact; het prille begin van een vriendschap waar de Tijd tevergeefs zijn tand in zette.

Karel had thuis een mooi opgezette Tureluur! En hij wist de weg naar de 'Rothoek', een destijds beroemde vogelstek benoorden het Noordzeekanaal, waar nú de Coentunnel uitmondt. Het was een baggerbergplaats (zou het verontreinigd slib geweest zijn? Vast wel!).

En zó fietsten wij tweeën op zaterdagmiddag - na schooltijd! - en in de vakanties heel wat keren van de Watergraafsmeer ('De Meer') naar de pont over het IJ - het IJveer - en dan over hobbelige keien via de brug van Zijkanaal H (waar wij ééns onze eerste Roodhalsfuut zagen! O, wat mooi was die gele snavelbasis, ook in winterkleed. Om nooit te vergeten!) en langs het Oostzanergat - een wat oudere baggerstortplaats - en de scheepswerven (onder andere Amsterdamse Droogdok) naar de dijk langs het Noordzeekanaal waar ik mijn eerste lessen kreeg van Karel, die al die fijne eendefiguurtjes al wist te determineren: Wilde Eenden, Slobben, Winter- en soms Zomertalingen, soms een prachtige Pijlstaart en vaak Smienten; des winters weleens prachtige Nonnetjes, enz., enz. Hij had die tocht al vaak gemaakt vanuit de Transvaalbuurt, waar hij eerst woonde. En op zondag - na kerktijd - maakte hij zijn huiswerk en schreef hij in grote folioboeken (hij heeft ze vást nog), in het zelfde keurige en

duidelijke handschrift als nu, een opstel over zijn expeditie van zaterdagmiddag. De Schrijver had zich al vroeg ontpopt! Ik ging dan - huiswerk en weder dienende - op excursie met de NJN. Bij mij thuis waren geen principiële bezwaren tegen zondagse trips te voet en/of per fiets.

En op woensdagmiddag wandelden wij naar de NOB, de Nieuwe Ooster Begraafplaats (met, ondanks de naam, veel oude bomen) aan Middenweg en Kruislaan in De Meer. En in enkele uren zagen wij vaak zo'n 30 à 35 vogelsoorten: lijsters, kraaiachtigen, vinken en mezen onder andere Matkop en Glanskop waren éérs voor ons nog 'Zwartkopmees', maar al gauw onderscheidde wij de kenmerkende geluiden 'tsjie-tsjie-pèh-pèh' en 'pietsjèk'. Ook ontmoetten wij daar soms Joop Swaab, de amateurornitholoog met de fabelachtige literatuurkennis (ook nú nog!).

Karel had een tweede-(of derde-?)hands, schele prismakijker, waardoor ik óók mocht kijken nu en dan. Wij wenden er aan en zagen ten slotte on-

Schoolfoto uit 1936 of 1937 van de vierde of de vijfde klas van de Derde Vijfjarige HBS aan de Mauritskade te Amsterdam. Links-boven de schrijver met naast hem Karel H. Voous.

danks het ontregelde prisma één beeld (heb ik wellicht daardoor nu last met het zien met twee ogen? Is toen mijn heteroforie ontstaan?).

Maar hoofdzaak was: het besluiten van de producent van elke onbekende roep. Over oude graven en tussen wild uitgegroeide struiken door. Wat leerden wij er véél. En wat genoten wij er!!! Een Boomleeuwerik in dikke sneeuw op een grafsteen; een Houtsnip soms in het oude ruige gedeelte; het schelle gepiep van een aandoenlijk stel pas uitgevlogen Winterkoninkjes op een takje; een ransuilenwintergroep in een oude populier (en 's avonds uileballen uitpluizen!); een nestje van de Heggemus in een Thuja; Groene en Grote Bonte Specht; Staartmezen!! (grapje van de Schepper). En in het voorjaar de 'Rode en Blauwe Wiekel', Toren- en Boomvalk, die op geen twintig meter van elkaar in hoge Italiaanse Populieren broedden en die af en toe verkwild waren in een gevecht op leven en dood!

Zelf 'werkte' ik toen soms met een uitschuifbaar, messing Eénog Hollands Verrekijkertje (positief objectief, negatief oculair; Galilei heeft daar indertijd ontdekkingen mee gedaan) geleend van een NJN-vriendje, dat circa drie maal vergrootte (het kijkertje dan) en waarmee ik mij een hele plet voelde. Wat wij voor boeken hadden? Niet veel: Kerst Zwart en het Vogelboekje van Jac. P. Thijsse (zonder plaatjes!!).

Pas in 1938 had ik genoeg gespaard om een 8 x 30 prismakijker van Rinck in Rotterdam te kopen; f 40,- was toen een enorme som (de Zeiss 8 x 30 Deltrintem kostte toen maar liefst f 110,-!!). De optiek was redelijk en in mijn ogen *toen* subliem. Ik heb dat kijkertje nog, maar 't is nu met de VUT.

Onafscheidelijk koppel

En zó werden Karel en ik een tijdlang een vrijwel onafscheidelijk koppel vogelaars, zoals destijds Fischer en Ladiges, Sluifers en Bloem en anderen.

Samen beleefden wij de triomf om in 1935 getipt te worden door Jan Schouten, de specialist van het Oostzanergat bij Tuindorp Oostzaan, onderwijzer in spé en bolleboos in het vinden van nestjes van de Kleine Plevier. En in het oprichten van geïmproviseerde schuilhutten daarbij met behulp van oude kisten en kratten, takken en maten en dergelijke, die hij ter plaatse opsnorde. Jan wees ons die dag de weg naar Oostzaan, waar wij met een zeer illuster gezelschap, de fleur van de Nederlandse veldornithologen van die dagen (met onder andere mr. Jan Kist, de latere bewerker voor Nederland van Peterson's Fieldguide), in zeer ranke 'jollen' geladen, onder leiding van de éénogige vogelwachter en snippenjager Arie Schaap (later bewaker van het Naardermeer) in het Oostzijderveld de plaats bezochten waar dat jaar een aantal paren Steltkluten broedde. Het was ons eerste contact met de Club van Nederlandsche Vogelkundigen, een groep ornithologen die door de 'gewone' vogelaars - veelal lid van de Nederlandse Ornithologische Vereniging - niet zonder enige argwaan werd (en wordt?) bekeken. 'De Club' ontstond via een schisma in de Nederlandsche Ornithologi-

sche Vereniging in 1911 na ernstig meningsverschil tussen de heren Jac. P. Thijsse en mr. dr. R.C.E.G.J. Baron Snouckaert van Schaumburg (tussen mensen met zulke namen moet wel een splitszwam groeien!). De 'Club' was toen zeer elitair met een uiterst strenge ballotage. Eén stem tegen en je kwam er niet in! En nog heel lang waren er onder de leden fervente eiervverzamelaars en vogelschutters, die het inderdaad soms wel heel bont maakten. Ik weet niet of er die middag bij Oostzaan ook eitjes van de Steltkluit aan verzamelingen zijn toegevoegd, maar ons eerste contact met de 'Club' was niet het laatste.

Karel heeft er veel toe bijgedragen dat een fusie tussen Nederlandsche Ornithologische Vereniging en de Club van Nederlandsche Vogelkundigen leidde tot de Nederlandse Ornithologische Unie en - na de laatste statutenwijziging is 'de Club' een speciale sectie van de Nederlandse Ornithologische Unie voor systematiek en verspreiding van vogels over de hele wereld. En ik vind het prettig er voorzitter van te zijn.

NJN

Maar *toen* (eind jaren dertig) waren wij samen NJN-ers: Karel secretaris en ik voorzitter van de bloeiende NJN-afdeling Amsterdam 7, 'De Grutto'.

Karel bleef 's zomers meestal bij huis, terwijl ik naar zomerkampen ging. En toen ik eens terugkwam van het kamp had Karel in het Barnegat (een met rietvelden omzoomde plas tussen Durgerdam en Monnickendam, destijds - nu nog? - groeiplaats van de Welriekende Nachtorchis) Baardmannetjes en Woudaapjes ontdekt. De volgende ochtend samen op de fiets erop af; wéér een onvergetelijke tocht.

In 1938 gingen wij studeren aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam en scheidden onze wegen min of meer. Karel koos Biologie en ik zocht het in de Fysica; speciaal de Theoretische leek mij *toen* het summum.

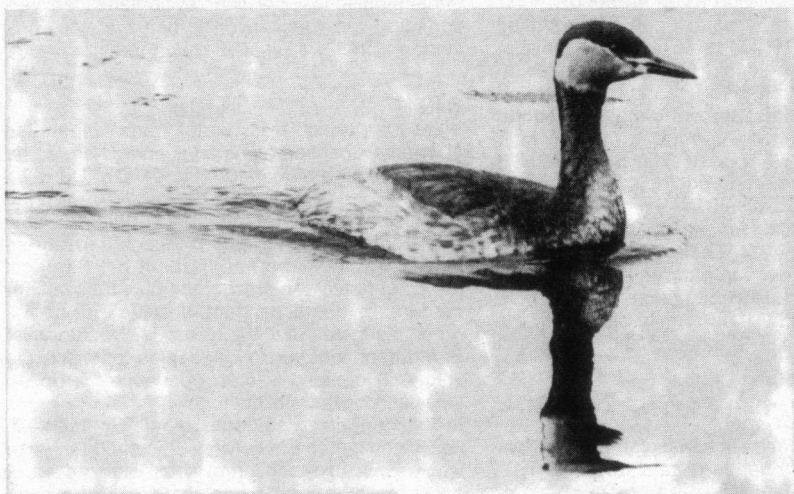
Elke dode vogel werd door Karel nauwkeurig anatomisch onderzocht en met halfschematische lijntekeningen gaf hij meesterlijk de relevante punten aan; hoofd- en bijzaken helder en klaar onderscheidend. De geboren *natuurwetenschapper!* Die anderzijds een speciaal oog had voor minime details en uiterst subtiele kleurnuances!!

Vaak zocht ik hem op in de Van der Waalsstraat 25 bov. Als aankondiging van mijn komst floot ik (naar ik meen vrij natuurgetrouw want de vogels laten zich er vaak mee lokken) de roep van de Zilverplevier. En ik genoot van de huiselijkheid in dat gezin met Hollandse burgerlijkheid in de beste zin des woords. Van Vader K.H. Voous, onkreukbaar ambtenaar met een zeer fijn gevoel voor humor: '*Pas op want ik kan hard schoppen met mijn houten beentje*' bracht hij eens te berde tijdens een gezellig spelletje om de tafel met het pluchen kleed (wegens een vaatafwijking was vrij kort daarvoor zijn ene onderbeen geamputeerd). En van Moeder J. Voous - der Nederlanden - vaak ziek maar zij bereikte de gezegende leeftijd van 96 jaar! - die telkens weer even over mijn 'en brosse' geknipte haar moest strijken en

steeds haar verbazing liet merken dat het zacht was en niet prikte! En van Zus Ko, wat ouder dan Karel, de toegewijde Diacones die helaas zo vroeg stierf aan 'de Gevreesde Ziekte'... Karel studeerde hard en was al gauw assistent van prof. dr. L.F. de Beaufort, de beminnelijke zoögeograaf. In de oorlogsjaren deed hij onder meer onderzoek met uilen. Bij geruchte vernam ik dat hij in de hongerwinter als bijvoeding in 'Artis' gevangen ratten at. Het was een kwade tijd... Voor mij was het een bijzondere voldoening gevende belevenis om Karel begin juli 1942 te kunnen begeleiden naar het eerste in Nederland gevonden nest van de Krooneend, dat Ton (A.A.) Hinlopen en schrijver dezes eind juni op een eilandje in de Botshol ontdekten en dat juist bij ons bezoek met Karel uitliep. En in 1943 was er een nest van de Witoogende en vloog er een Ralrei rond op de Botshol...

borsttekening en met opvallend 'gestoofde peertjes-rode' okselveren, maar Karel eiste voor zo'n uiterst zeldzame soort meer documentatie en dus werd de waarneming niet gepubliceerd. Toen ik weer wat tijd (en geld) had om te reizen was Karel mijn ornithologische raadgever (ook al eerder trouwens vóór en tijdens ons driejarig gouvernementsartschap in voormalig Nederlands Nieuw-Guinea). En - al ben ik het met zijn determinatie van de meeuw op een dia uit de Ngorongoro-krater in Tanzania van februari 1969: *Larus brunicephalus* niet meer eens (het was mijns inziens gewoon een *Larus cirrocephalus* in winterkleed) - toch bleef Karel mijn ornithologische steunpilaar.

En nu wordt D.V. (werd? Ik weet niet wanneer dit stukje in de brievenbussen van de abonnees van 'Het Vogeljaar' komt) Karel Hendrik Voous

Hun eerste Roodhalefuut zagen ze in het Zijkanaal H te Amsterdam.
Foto:
J.J.H. van Geuns.

Ook na de oorlog werkte hij aan zintuigonderzoek bij uilen; Pieuw, de Ketoepa, was een bijzondere vriend.

Karel werd steeds meer de wetenschappelijke ornitholoog en zijn verloofde, Henny C. Luiting hielp hem. Zoals nog steeds, maar nu al meer dan veertig jaar in de echt verbondene.

Zijn proefschrift over het genus *Dendrocopos* ('bonte spechten') trok aller aandacht en een professoraat aan de Vrije Universiteit te Amsterdam vormde een belangrijke episode in zijn leven.

Dank zij onze vriendschap kon ik in het seizoen 1946-1947 de eerste reis van de walvisvaarder 'Willem Barendsz' naar het Zuidpoolgebied meemaken als 'natuurvorser' (zó stond het in mijn monsterboekje); een reis die mijn uiteindelijke bestemming bepaalde: ik werd plattelands-huisarts.

Nog één gezamenlijke excursie herinner ik mij (circa 1965): aan de Knardijk zagen wij een lijster die zonder twiifel een Bruine Lijster (*Turdus naumanni eunomus*) was met de markante kop- en

(spreek uit Vaus) op 23 juni 1990 zeventig jaar! De leeftijd der Sterken. Nog steeds is hij zeer produktief: zijn uilenboek 'Owls of the Northern Hemisphere' met de ongelooflijk knappe illustraties van Ad Cameron, de 'aanstichter' van deze produktie, werd niet voor niets in 1989 door het maandblad 'British Birds' tot 'The Best Birdbook of the Year' geproclameerd. En denk eens aan al die glasheldere en altijd lezenswaardige 'vogelportretten' in het blad 'Vogels' van Vogelbescherming.

Wij verwachten nog véél van je, Karel!

Proficiat met je zeventigste verjaardag
en nog vele jaren
met je Pierewit

(en dat wij er getuigen van mogen zijn)
is de wens van
je eerste Vogelvriendje

Henk van der Lee.